

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
ТАНАСЕНКО МАРІЇ ОМАРІВНИ

на тему «Теоретичні засади формування економічного простору регіону»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

На відгук надані дисертація, автореферат, одна монографія та копії наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації. Дисертація представлена на 155 сторінках основного змісту комп'ютерного тексту, містить 24 рисунки та 13 таблиць, список використаних джерел з 122 найменувань на 13 сторінках. Дисертація має також 5 додатків на 10 сторінках. Автореферат представлений на 23 сторінках і містить 3 рисунки та 3 таблиці, 15 опублікованих автором праць за темою дослідження.

1. Актуальність теми дослідження

У наш час у соціально-економічному розвитку будь-якої країни зростає значення окремих територіальних утворень (регіонів, областей), у межах яких формується реальний сектор економіки країни. Цим зумовлені переорієнтація економічних досліджень на регіональний рівень, пошук шляхів формування конкурентоспроможних регіонів з метою забезпечення збалансованості регіонального розвитку.

В представленому дослідженні, крізь призму системності, показано можливості використання регіоналізації для структуризації економічного простору. Актуальність проведеного дослідження визначається також й тим, що в роботі показано діалектику та сучасне розуміння природи знань та форми регіонального економічного простору, його склад та архітектоніка, відображено методи забезпечення зв'язаності, цілісності регіонального економічного простору в сучасних умовах. В той же час, на сьогоднішній день проблема соціально-економічного розвитку на основі формування

економічного простору регіонів не має чіткого та загальноприйнятого сформованого наукового обґрунтування та інструментарію.

Мета, завдання, предмет дисертаційної роботи Танасенко М.О. зумовлені та сформовані у світлі актуальності теоретичних і практичних проблем формування економічного простору регіону як основи соціально-економічного розвитку як безпосередньо регіонів, так і країни в цілому.

Дисертаційну роботу виконано згідно з планами науково-дослідних робіт Одеського національного політехнічного університету в рамках держбюджетних тем: «Сучасні наукові підходи до регулювання економічних систем» (номер державної реєстрації 0110U002119, 2009-2012 рр.), де автором проведено дослідження теоретичних аспектів просторового підходу до стійкого розвитку територій та здійснено типологію економічного простору регіонів; «Кластерна форма організації та розвитку територіальних виробничих комплексів» (номер державної реєстрації 0112U000566, 2011-2013 рр.), де автором здійснено оцінку фаз формування економічного простору регіону та виявлено їх властивості; «Парадигма інноваційного розвитку в умовах ринкової трансформації» (номер державної реєстрації 0113U007795, 2014-2019 рр.), де автором розроблено пропозиції щодо активізації розвитку економічного простору територій на основі формування відповідних важелів регіональної соціально-економічної політики.

В цілому, тематика проведеного дисертанткою дослідження відповідає напряму Одеського національного політехнічного університету, що входить до переліку пріоритетних тематичних напрямів ВНЗ та наукових установ, затверджених наказом МОН України №535 від 07.06.2011р. (п.4.1.11 додатку до наказу).

2. Мета і результати дослідження, що винесені на захист

Метою дослідження є розробка теоретичних засад соціально-економічного розвитку регіону на основі просторового підходу. Зазначена

мета в повному обсязі відповідає темі дослідження. Задачі дослідження логічно виходять з поставленої мети та безпосередньо пов'язані із отриманими дисертанткою елементами наукової новизни. Об'єкт і предмет дослідження визначено згідно науково-методичних вимог до дисертаційних робіт.

Дисертантка вносить на захист наступні результати власного дослідження, що розкривають сутнісні характеристики соціально-економічного розвитку регіону та формування його економічного простору, і містять елементи наукової новизни.

1. Удосконалено науково-методичні підходи до формування комплексної програми економічної стійкості регіону та розроблено механізм її реалізації. Стійкість, як справедливо зазначає авторка (стор.6 автореферату), формується як складна сукупність елементів, які реалізують основні принципи та функції управління соціально-економічним розвитком регіону (стор.24-29). Саме економічна стійкість має властивості до адаптації та постійного вдосконалення з урахуванням мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища. В роботі відстоюється позиція, що найбільш ефективним методом управління економічною стійкістю є програмно-цільовий метод, адже він реалізує комплексний підхід до вирішення поставлених цілей (стор.31-39, П.1.2 дисертації).

2. Удосконалено концептуальний підхід щодо структурування життєвого циклу економічного простору регіону. Заслугує на позитивну оцінку позиція дисертантки щодо деталізації подання фаз циклу з урахуванням рівня синхронізації економічного часу, конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та концентрації економічного простору (стор.82-92 дисертаційної роботи, стор. 9-10 автореферату). Цікавим є представлений розподіл економічних процесів на основні та допоміжні, а також процеси життєзабезпечення та процеси, які перешкоджають розвитку економічного простору, що дозволило отримати геометричну інтерпретацію фаз життєвого циклу економічного простору регіону (рис.2.7-2.11 дисертаційної роботи).

3. Дістало подальший розвиток понятійно-категоріальний апарат при визначенні комплексної характеристики дефініції «економічний простір» та ідентифікація соціально-економічного змісту потенціалу економічного простору регіону з точки зору організації та використання територій. На основі критичного аналізу існуючих наукових підходів до розуміння сутності економічного простору регіону (П.1.1, П.3.1, Додаток А) запропоновано авторське визначення «економічного простору», проаналізовано його основні елементи, властивості, ознаки тощо. В результаті проведених в роботі аналітичних досліджень (стор.93-97) доведено, що потенціал сучасного розвитку економічного простору регіону визначається здатністю його інфраструктури прийняти нові види бізнесу, швидко і ефективно пристосуватися до нових умов. При цьому, пріоритетом в розвитку економічного простору стають такі фактори, як людський капітал з відповідними управлінськими технологіями, ринковою інфраструктурою, мережею бізнесу, культурою організацій, які мають вирішальний вплив на темпи і напрямки економічного розвитку країни в цілому. Дисертантка обґрунтовує доцільність в якості інтегрального показника соціально-економічного розвитку регіону використовувати індекс людського розвитку, розроблений Програмою розвитку ООН для оцінки розвитку окремих країн.

4. Дістало подальший розвиток типологізація економічного простору регіонів (стор.114-127). Запропонований комплексний методичний підхід до типології економічного простору виходить з позиції стійкості соціально-економічних систем регіонального рівня з виокремленням спеціалізації і функціональних особливостей регіону та урахуванням існуючих і знову виникаючих елементів інфраструктури регіону. Такій підхід дозволяє отримати кількісну оцінку тенденцій розвитку регіону через ступінь використання потенціалу його економічного простору (стор. 123-124).

5. Особливої уваги заслуговують розвинуті теоретичні засади щодо формування регіональної соціально-економічної політики, які доповнено інструментами формування архітектури просторового розвитку в рамках

регіонального маркетингу для залучення нових видів бізнесу в регіон; активізації співпраці та зростання числа організацій неурядового, недержавного характеру, які можуть надавати допомогу приватному бізнесу та сприяти соціально-економічному розвитку регіону (стор. 130-147).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність й новизна забезпечуються широким застосуванням автором загальнонаукових та спеціальних методів теорії пізнання. Теоретичною та методичною основою дослідження є фундаментальні положення теорії регіоналістики, сучасні дослідження вітчизняних та іноземних вчених-економістів з проблем соціально-економічного розвитку регіонів, регіонального менеджменту, відповідні законодавчі і нормативні акти, прийняті органами державної влади.

При виконанні дисертаційної роботи були використані такі методи: діалектичний – для вивчення суспільних явищ і процесів, здійснення ретроспективного огляду процесів становлення та розвитку теорії регіонального розвитку; просторового аналізу – для визначення сучасних тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів України; морфологічний – для розробки типології економічного простору регіонів; статистичні (групування, зіставлення, спостереження і порівняння) – під час збору, аналізу, компонування інформації задля визначення поточного стану соціально-економічного розвитку регіонів України; математичного моделювання – для фрагментації економічного простору регіону на основі багатокритеріальної моделі; експертних оцінок – для обґрунтування пріоритетності напрямків регіональної політики розвитку територій; системно-інтеграційний – для розробки та формування методичних підходів управління регіональним розвитком та формування основних напрямків

економічної політики регіонального розвитку, в тому числі промислової політики. В цілому застосовано загальнонаукові та фундаментальні положення і принципи економічної теорії, теорій соціально-орієнтованої економіки на основі системного підходу.

Загалом, отримані здобувачем наукові результати та висновки характеризуються високим рівнем обґрунтованості. Вони отримані за допомогою сучасних методів наукових досліджень, на підставі значного обсягу статистичної та наукової інформації.

4. Достовірність і новизна наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність одержаних в дисертаційній роботі результатів підтверджується змістовним опрацюванням значного масиву теоретичного, методичного та статистичного матеріалу. Залучення дисертантом великої кількості наукових джерел дозволило здійснити порівняння різних точок зору на досліджувану проблему, що підтверджує достовірність теоретичних розробок автора (Розділ 1, П.2.2, П.3.1). Дисертантка широко використовує і коректно оцінює опубліковані праці вітчизняних і зарубіжних вчених та проблемно-дискусійний матеріал за темою дослідження.

Аналітична частина дисертації забезпечується системним підходом, міждисциплінарним аналізом та синтезом основних положень економічних дисциплін. Їх достовірність забезпечується також результатами, отриманими з застосуванням різних методів наукового дослідження. Таким чином були сформульовані методичні основи діагностики економічного простору регіонів, проведено змістовний аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України та виявлено його основні тенденції, визначено основні фази формування економічного простору, проведено системне узагальнення соціально-економічного змісту та здійснено оцінку просторового потенціалу (Розділ 2).

Оцінка новизни дисертаційних положень, пропозицій і рекомендацій здобувача дозволяє зробити висновок, що вони є вагомими для науки й практики. Вони можуть використовуватися у навчальному процесі та у практиці регіонального управління. Результати виконаного дослідження, які набули форми авторських пропозицій, достовірні тому, що ґрунтуються на наукових положеннях проблеми розробки науково-методичного підґрунтя до формування економічного простору регіонів. Всі представлені пропозиції дисертанта виходять з глибокого економічного аналізу, а за своїм змістом є цілком реальними і придатними для практичного використання. Ці обставини підтверджуються актами впровадження результатів дослідження.

5. Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

За результатами дослідження автором опубліковано одну монографію у співавторстві. Наукові положення, висновки та рекомендації опубліковані здобувачем у 8-и статтях у наукових спеціалізованих журналах і наукових збірниках, а також у матеріалах 6-ти конференцій різного рівня.

Автореферат повністю відображає зміст і структуру дисертаційної роботи.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В дисертаційній роботі Танасенко М.О. є певні висновки й твердження, які можна віднести до категорії дискусійних і як таких, що потребують уточнення, зокрема:

1) представлені дані щодо структури зайнятих по секторах економіки (табл. 2.1, стор. 63) не дають змогу оцінити ситуацію в динаміці, потребує

пояснення, чому авторка обрала саме ці країни для проведення такого роду аналізу;

2) при проведенні різного роду аналітичних розрахунків та викладок, зокрема аналізу тенденцій людського розвитку та подальшому групуванні регіонів (стор.72-73) використовувалися різні часові періоди, що ускладнює приведення результатів аналізу до єдиного «знаменника»;

3) запропонований в роботі розподіл економічних процесів на основні та допоміжні, а також процеси життєзабезпечення та процеси, які перешкоджають розвитку економічного простору потребує додаткового пояснення, а саме: які процеси було віднесено до основних, які до допоміжних; не достатньо чітко показано в авторефераті, які процеси віднесено до таких, що перешкоджають розвитку економічного простору.

4) при характеристиці сутності потенціалу економічного простору (стор. 96) визначено комплекс показників, що його характеризують, однак, не наведено їх рекомендовані значення для його оптимального розвитку;

5) в Додатку А – «Підходи до діагностики економічного простору регіону» – доцільно було б навести наукові школи, праці та зазначити авторів, які відстоюють систематизовані в Додатку підходи;

б) маємо окремі зауваження щодо граматичного оформлення тексту (русизми, не значні помилки).

Проте зазначенні зауваження та недоліки суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Заключний висновок

Дисертаційна робота Танасенко Марії Омарівни «Теоретичні засади формування економічного простору регіону» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну науково-прикладну задачу, що має суттєве

значення для економічної науки, а саме обґрунтування теоретико-методичних і прикладних основ формування економічного простору регіону.

Дисертація викладена автором особисто, відповідає вимогам МОН України, зокрема пунктам 9, 11 «Про порядок присудження наукових ступенів» та, в повній мірі, паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Всі основні наукові результати висвітлені у відкритій печаті досить повно. Автор дисертації Танасенко Марія Омарівни заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економічної і соціальної географії Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, доктор економічних наук, професор

Барський Ю.М.

Підпис професора Барського Ю.М. засвідчую

Вчений секретар

підпис Барського Ю.
ПОСВІДЧУЮ

в загального відділу
Митесник Д.В.
29.12.2016р

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стуса
підпр. № 03.02-11/519
29 12 2016